

עד. כיצד נעשית קבלת הדם של אשם מצורע?

קבלת דם אשם מצורע נעשית בשני כהנים; האחד מקבל בידו ובא לו אצל המצורע ליתן מן הדם על תנוך אזנו ובהונותיו, והאחר מקבל הדם בכלי שרת כדי לזרוקו על המזבח.
(על סדר הדברים, האם קבלת היד קודמת או קבלת הכלי – ע' רע"ב כאן; רש"ש; ר"ש וגר"א – סוף נגעים; הר צבי כאן; חדושי רא"ל מאלין ח"ב יח).
שיירי הדם שבכפו – נשפכים לאמה (תוספתא נגעים ט,ג), שלא כשיירי הדם שבכלי שדינם להשפך על יסוד המזבח.

דף מח

עה. א. מהם המקורות לדין 'צפון' בשחיטת העולה והחטאת ובקבלת דמם?

ב. אלו עולות וחטאות אינן טעונות 'צפון'?

ג. מדוע אין ללמוד בן עוף מבן צאן לענין 'צפון'?

ד. מדוע אין ללמוד פסח מעולה ומחטאת שיטען 'צפון'?

ה. האם ניתן ללמוד עולה מחטאת לענין דין 'צפון'?

א. עולה הבאה מן הצאן, מפורש בה ושחט אתו על ירך המזבח צפנה. עולת בן בקר נלמדת מהקש ואם מן הצאן – וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון. למדנו צפון למצוה, לעכב – ב'קל וחומר מחטאת, כדלהלן. ואי בעית אימא: במקום... העלה במקומה תהא העולה, שנה הכתוב לעכב (מט. ע"ש רש"י).

בחטאת יחיד נאמר ושחט את החטאת במקום העלה (והמלה 'החטאת' באה להידרש על שאר חטאות, שהיה לו לומר מדמה. רש"י). ובקבלת הדם נאמר ולקח הכהן מדם החטאת (משמע דקאי על 'מקום העולה' שנאמר מקודם). והוכפל בשעיר חטאת של הנשיא ושחט אתו במקום אשר ישחט את העלה, למדנו לעכב. ובשאר חטאות למדנו עיכוב מכך שכפל דין 'צפון' בכשבה ובשעירה.

כפי שנתבאר למעלה (כו) השוחט עצמו אינו צריך להיות בצפון בשעת שחיטתו (ושחט אתו... צפנה – ולא השוחט). אבל המקבל צריך לעמוד בצפון בשעת קבלת הדם (לדעה אחת דורשים מולקח – קח לו. כלומר, יקח את עצמו למקום הדם. לדעה אחרת דורשים מאתו – דוקא שוחט נתמעט מצפון, ולא מקבל).

לא היה המקבל בצפון בשעת הקבלה – פסול. (ואע"פ שלא שנה בו הכתוב, היות ונאמר בו דין צפון, מסתבר שהשווה לעיקר דין קבלה שמעכב (עתוס').

ב-ג. בן עוף (- תורים או בני יונה) אינו טעון צפון.

נראה מדברי הרמב"ם שהמליקה נעשית רק על המזבח (וע' תוספתא ז,ב ובמפרשים; מנחת חינוך

קכד,א).

וכן 'שעיר נחשון' (- חטאות הנוכת הנשיאים, שלא באו על חטא), אינו טעון צפון.

[למסקנא, אין צורך לדרשה מיוחדת למעטם מדין 'צפון', כי אין ללמוד לשעה מלדורות. וכן אין ללמוד בן עוף מבן צאן, שכן קבע לזה כלי לשחיטה ולקבלה (סכין ומזרק), תאמר בבן עוף שנמלק בצפורן ואין מקבל דמו בכלי (ואולם יש דברים מסוימים שאפשר ללמוד מקרבן בהמה לעוף. עתוס'. וע"ע תוס' להלן נד. ובשטמ"ק שם אות לב)].

ד. אין ללמוד פסח מעולה ומחטאת להצריך בו 'צפון' – שכן קדשי קדשים.

ה. לפי הסבר אחד בגמרא, ניתן ללמוד עולה מחטאת לענין 'צפון' שמעכב, היות ועיקר דין צפון שבחטאת הוא מהשוואתו לעולה, והואיל ומכוחה הוא בא, לא יהא הלמד חמור מן המלמד. לפי הסבר אחר אפשר שאין ללמוד עולה מחטאת, שכן החטאת מכפרת על חייבי כריתות.

עו. א. וי"ו המקשרת בין פרשיות – האם היא באה להקיש שתי הפרשיות זו לזו, לדעת הכל?
ב. גזרה שוה והקש, מה עדיף?

א. וי"ו המקשרת בין הפרשיות, באה להקישם, שהו"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מעליו ועליון מתחתון. ואמרו שהדבר מוסכם הן על רבי עקיבא הן על חכמים.

ב. גזרה שוה והקש – אמרו בסוגיתנו שהקש עדיף. [ואולם כדי לקיים הגזרה-שוה במלואה, אמרו חכמים ללמוד תחתון מעליון בלבד ולא עליון מתחתון].

התוס' כתבו בתירוץ אחד, שזו שהקש עדיף היינו רק לומר שאין לבטל ההקש לגמרי, אף על פי שעל ידי כן תידרש הגזרה-שוה למחצה, אבל אם ההקש יכול להילמד לדבר אחר – גזרה שוה עדיפה, לדרשה במלואה. ובתירוצם השני משמע שבכל אופן הקש עדיף (וע"ע בשטמ"ק).

דין אשם תלוי בספק מעילה; שווי דמי הקרבן באשמות למיניהם – נתבאר בכריתות כב.

דף מט

עז. א. האם מצאנו טפל חמור מן העיקר – כלומר דבר הבא מכח דבר אחר או נלמד ממנו, ויש בו דינים חמורים יותר מהדבר שממנו הוא בא?

ב. קרבן אשם, מניין שהוא טעון 'צפון' בשחיטתו ובקבלת דמו?

ג. דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש, האם ניתן ללמוד מן הכלל אל הכללי?

א. אמרו בגמרא (רבינא בבאור דברי רב אדא בר אבהו) שלא מצאנו טפל חמור מן העיקר. ולכך חטאת שהוקשה בכתוב לעולה לדין 'צפון', כיון ש'צפון' מעכב בה, ודאי שגם בעולה – המלמד – מעכב. (ואולם לפי האבעית אימא' יש מקור אחר לדבר. ולפי"ז יתכן ומצינו טפל חמור מן העיקר).

ומה שהלקוח בכסף מעשר-שני שנטמא אין לו פדיון לר' יהודה, (וכשהוא טהור אין לו פדיון לדברי הכל. עתוס' כאן ובפסחים לח. וע"ש במהרש"א שאין הדבר מוסכם) – לא משום שחמור יותר מן המעשר עצמו, אלא שאין קדושת המעשר חמורה דיה להתפס בה פדיונו.

וכן בדין התמורה; חלה קדושת הגוף על בעל מום קבוע כשעשאו תמורה, הגם שאין קדוה"ג חלה בשאר מקדיש בעל מום קבוע, והלא התמורה באה מכח הקדש ראשון וכטפלה אליה היא – לא משום חומרת התמורה, אלא אדרבה, היות והתמורה נעשית מכח דבר שכבר קדוש, היא הנותנת שחלה על בעל מום, משא"כ שאר הקדש שלא בא מכח הקדש.

מותר הפסח טעון סמיכה ונסכים ותנופה, שלא כפסח – לפי שנעשה 'שלמים' ואינו נחשב כ'טפל' לפסח. וכן לענין מעשר בהמה; אחד-עשר שקראו עשירי – כל דיני שלמים עליו, וטעון סמיכה ונסכים ותנופה, ואינו 'טפל' למעשר-בהמה (עפ"י תוס'). וכן אתה אומר במותר אשם שקרב עולה (ע' קרן אורה).